

УДК 378.091.212:78.071.2

DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2024.296711>

Марина Білецька, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри теорії і методики музичної освіти та хореографії Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького

Тетяна Підварко, старший викладач кафедри теорії і методики музичної освіти та хореографії Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького

Олександр Антоненко, кандидат мистецтвознавства, доцент кафедри теорії і методики музичної освіти та хореографії Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького

РОЗВИТОК ХУДОЖНЬО-ОБРАЗНОГО МИСЛЕННЯ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА В ПРОЦЕСІ ІНСТРУМЕНТАЛЬНОЇ ПІДГОТОВКИ

У статті окреслено особливості розвитку художньо-образного мислення майбутнього вчителя музичного мистецтва в процесі інструментальної підготовки.

Визначено, що художньо-образне мислення майбутнього вчителя музичного мистецтва в процесі інструментальної підготовки – це комплекс когнітивних, емоційних та творчих навичок, що формуються в процесі виконавської діяльності, а також сукупність сприйняття, розуміння й інтерпретації музичних образів, які виражаються завдяки музично-інструментальному виконавству.

Ключові слова: інтерпретація; імпровізація; уміння; художньо-образне мислення.

Літ. 6.

Maryna Biletska, Ph.D. (Pedagogy), Associate Professor of the Theory and Methodology of Musical Education and Choreography Department, Melitopol Bohdan Khmelnytsky State Pedagogical University

Tetyana Pidvarko, Senior Lecturer of the Theory and Methodology of Musical Education and Choreography Department, Melitopol Bohdan Khmelnytsky State Pedagogical University

Oleksandr Antonenko, Ph.D. (Art Criticism), Associate Professor of the Theory and Methodology of Musical Education and Choreography Department, Melitopol Bohdan Khmelnytsky State Pedagogical University

THE DEVELOPMENT OF ARTISTIC-FIGURATIVE THINKING OF THE FUTURE TEACHER OF MUSICAL ART IN THE PROCESS OF INSTRUMENTAL PREPARATION

The peculiarities of the development of artistic-figurative thinking of the future teacher of musical art in the process of instrumental preparation have been outlined in the article.

It has been determined that the artistic-figurative thinking of the future teacher of musical art in the process of instrumental preparation is a complex of cognitive, emotional and creative skills that are formed in the process of performing an activity, and also a set of perception, understanding and interpretation of the musical images, which are expressed thanks to the musical and instrumental performance.

It has emphasized that the interpretation of the musical work is an integral part of a musician's creative process, which contributes to the development of his artistic-figurative thinking and the formation of his own musical style. The main aspect of artistic-figurative thinking is the teacher's ability to reveal the musical text through his own impressions and experiences, creating his own interpretations and the variants of the performing. A teacher with this type of thinking perceives teaching as the process of the creation of music, where each student can make the unique contribution to the performance and understanding of musical work.

It has been noted that improvisational skills contribute to the development of the student's artistic-figurative thinking and help him to create the unique musical works. The study of improvisation in the process of instrumental preparation stimulates the creative potential of the future teacher of musical art.

The artistic-figurative thinking of a teacher-musician is determined not only by his technical skill, but also with his ability to feel and to express the emotional content of the musical text, creating his own unique interpretation of the musical work, helping students to discover the beauty and the depth of music.

Keywords: interpretation; improvisation; skill; artistic-figurative thinking.

Постановка проблеми. У сучасному світі, на фоні стрімкого технологічного розвитку та змін у суспільних цінностях, вища освіта постала перед викликом пристосування до нових реалій. Особливо гостро це стосується сфери мистецтва та освіти. Музика як важлива складова культурного спадку вимагає від сучасного вчителя не лише технічної вправності, але й глибокого розуміння художнього вираження, здатності до творчого і критичного мислення. Зміни в музичній практиці та сучасні вимоги до фахівців у галузі освіти визначають необхідність системного дослідження питань розвитку художньо-образного мислення вчителя музичного мистецтва через призму музично-інструментальної підготовки.

Якість музичної освіти безпосередньо залежить від розвитку художнього сприймання майбутніх педагогів, а також їхньої здатності передавати ці цінності своїм учням. Дослідження у цьому напрямі не лише відкривають нові можливості для удосконалення процесу навчання музичного мистецтва, але й розкривають ключові аспекти розвитку особистісних якостей вчителя, які визначають ефективність його професійної діяльності.

З урахуванням вищезазначених обставин, вивчення проблеми розвитку художньо-образного мислення майбутніх вчителів музичного мистецтва в контексті інструментальної підготовки є важливим завданням для вищої мистецької освіти. Це сприяє не лише підвищенню професійного рівня майбутніх фахівців, але й формує освічену, творчу особистість, здатну впливати на формування культурної картини сучасного суспільства. У цьому контексті особливо актуальною є проблема розвитку художньо-образного мислення майбутнього вчителя музичного мистецтва в процесі інструментальної підготовки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання формування художньо-образного мислення досліджено в роботах таких учених як: Н. Батюк, О. Бурська, Т. Грінченко, Н. Мозгальова, Г. Падалка, Е. Печерська, О. Полатайко, О. Рудницька, А. Ткачук, А. Соколова, О. Щолокова, Б. Яворський та ін.

Мега статті – розкриття особливостей розвитку художньо-образного мислення майбутнього вчителя музичного мистецтва в процесі інструментальної підготовки.

Виклад основного матеріалу. Розвиток художньо-образного мислення майбутнього вчителя музичного мистецтва в процесі інструментальної підготовки необхідно розглядати як постійний та невід’ємний процес, який формує висококваліфікованого і творчого професіонала в галузі музичної освіти.

Художньо-образне мислення майбутнього вчителя музичного мистецтва в процесі інструментальної підготовки ми розглядаємо як комплекс когнітивних, емоційних і творчих навичок, що формуються

у процесі виконавської діяльності, як сукупність сприйняття, розуміння та інтерпретації музичних образів, які виражаються завдяки музично-інструментальному виконавству.

Здатність слухати, аналізувати й естетично переживати твори мистецтва, чути основне, головне в її змісті, співпереживати виражені в ній почуття, відрізнити і розуміти значення її виражальних засобів – все це не є природженими здібностями майбутнього фахівця, а піддається вихованню й розвитку в процесі наполегливого навчання у закладі вищої освіти [1, 51–54].

Як зазначає Т. Грінченко “Музика є світовою мовою, що не потребує перекладу. Завданням вчителів музики є навчання учнів завжди слухати її так, ніби чуєш її вперше, дивуватися різноманітності засобів музичної виразності, безкінечності та змістовності мелодій. На допомогу у вирішенні цього завдання приходить багате художньо-образне мислення вчителя музичного мистецтва, здатного довести своїм учням, що музика є справжнім дивом, що без неї важко уявити собі життя на землі” [2, 55–59].

Музично-інструментальна підготовка допомагає розвитку емоційного інтелекту студента, що є ключовим аспектом художньо-образного мислення. Використання таких інноваційних підходів, як впровадження новітніх технологій та методів у процес інструментальної підготовки, збагачує та модернізує художнє мислення студента. Використання віртуальних музичних інструментів, програм для створення музики й аудіовізуальних засобів сприяє розширенню творчих можливостей.

Важливим для розвитку художньо-образного мислення здобувачів є активне залучення до майстер-класів, семінарів та самоосвітніх програм для розширення своїх художніх знань і умінь.

На думку О. Полатайко, для студентів мистецьких спеціальностей художньо-образне мислення – це не тільки процес узгодження структурних елементів художнього образу, котрий проявляється в умінні порівнювати, зіставляти і робити висновки, використовувати знання у нових умовах, засвоювати конкретні алгоритмізовані навчальні завдання мистецьких дисциплін, а й створення власної вербальної художньо-педагогічної інтерпретації [4, 86–93].

О. Реброва у своєму дослідженні вказує на те, що на індивідуальних заняттях з музично-виконавської підготовки викладач використовує три типи впливу на студента під час пошуку досконалої інтерпретації твору:

– “авторитарний тип”, коли викладач повністю контролює та керує процесом інтерпретації за його розумінням та тлумаченням образу твору;

– “узгоджений тип”, коли викладач поєднує необхідні для інтерпретації образу вимоги з творчими знахідками й індивідуальними особливостями студента;

– тип “свободи творчості”, коли викладач повністю надає перевагу індивідуальним почуттям студента, його тлумаченню образу твору [5, 66–69].

Інтерпретація музичного твору – це ключовий метод розвитку художньо-образного мислення студента-музиканта. Цей процес вимагає не лише технічної вправності, але й глибокого розуміння та осмислення музичного тексту. В основі інтерпретації лежить здатність виражати емоційний та інтелектуальний зміст твору через власну гру. Інтерпретація музичного твору є невід’ємною частиною творчого процесу студента-музиканта, сприяє розвитку його художньо-образного мислення та формуванню власного музичного стилю.

Важливе значення у формуванні інтерпретації музичного твору набувають особистісне ставлення та творча уява вчителя музичного мистецтва, бо саме в процесі інтерпретації виконавець може “вдихнути життя” у нотний текст музичного твору, живлячи його силою емпатії, емоційності, унікальністю власного світосприйняття.

До інтерпретаційних умінь майбутніх учителів музичного мистецтва відносять такі, як уміння:

- теоретичного аналізу музичного тексту;
- осягнення цілісного ідейно-образного змісту музичного твору на основі сформованих уявлень;
- емоційного реагування на музичний текст і знаходження доцільних художньо-емоційних визначень;
- добору доцільних засобів музичної виразності для реалізації художньо-образного змісту музичного твору;
- організації комунікативної взаємодії учнів з творами музичного мистецтва;
- добирання ефективної художньо-вербальної форми пояснення художнього змісту музичного твору;
- яскравої та стильовідповідної презентації музичного твору (у виконавській і вербальній формах [6, 90–98]).

Імпровізаційні навички також сприяють розвитку художньо-образного мислення студента та допомагають йому створювати унікальні музичні твори, адже вивчення імпровізації в процесі інструментальної підготовки стимулює творчий потенціал майбутнього вчителя музичного мистецтва.

“Музична імпровізація забезпечує набуття умінь осмисленої вільної інтерпретації музичних творів різних епох, стилів та жанрів, емоційного комфорту під час концертного виконання. За таких умов від імпровізатора транслюється музичний зміст, художня ідея-символ, що упорядковується через послідовність сигналів, натяків, ключів до декодування інформації слухачем” [3, 571–574].

Тож, художньо-образне мислення вчителя музичного мистецтва в інструментальній підготовці включає в себе здатність розпізнавати емоційні й

естетичні аспекти музики, а також творчо та індивідуально втілювати їх у власне виконання, що забезпечує здатність адаптувати технічні навички для досягнення конкретних художніх цілей і вираження особистого музичного стилю.

У контексті інструментальної підготовки художньо-образне мислення означає уміння студентом визначати та втілювати музичні образи, розкривати глибину та виразність виконання, тобто не лише володіти технікою гри на інструменті, але й мати здатність інтерпретувати музичний твір, що сприятиме розвитку естетичного смаку та творчого підходу учнів.

Учитель музичного мистецтва, що має розвинене художньо-образне мислення, відчуває не лише ноти та ритм, він вбирає в себе емоційне забарвлення твору, здатний сприймати музику як вираження почуттів, емоцій та ідей і вміло транслювати ці враження на учнів. Основним аспектом художньо-образного мислення є вміння педагога розкривати музичний текст через власні враження, переживання, створюючи власні інтерпретації та варіанти виконання. Вчитель, що володіє цим типом мислення, сприймає навчання як процес співтворення музики, де кожен учень може внести свій унікальний внесок у виконання та розуміння музичного твору.

Важливим елементом розвитку художньо-образного мислення майбутнього вчителя музичного мистецтва є постійна саморефлексія та вдосконалення власного мистецтва і методики викладання. Прагнення розширювати музичний світ, вивчати нові стилі та жанри, а також експериментувати зі звучанням та засобами виразності допомагає збагачувати власне художньо-образне сприйняття і передавання музичного тексту.

Таким чином, художньо-образне мислення педагога-музиканта визначається не тільки його технічною майстерністю, але й здатністю відчувати та виражати емоційний зміст музичного тексту, створюючи власну унікальну інтерпретацію музичного твору допомагаючи учням розкривати красу і глибину музики.

Висновки. Художньо-образне мислення педагога-музиканта є ключовим елементом його професійної компетентності, оскільки воно визначає здатність відтворювати та розуміти музичний текст на глибокому емоційному рівні. Цей аспект розвитку педагогічної особистості визначається не лише знанням технічних аспектів музично-виконавської підготовки, але й здатністю відчувати і передавати естетичні аспекти музичного мистецтва. Отже, розвиток художньо-образного мислення майбутнього вчителя музичного мистецтва в процесі інструментальної підготовки є ключовим фактором для створення креативного, компетентного й інноваційного вчителя, здатного передати любов до музики та викликати інтерес учнів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гавран І. Особливості розвитку художньо-образного мислення студентів інститутів мистецтв у процесі підготовки до самостійної діяльності. *Молодь і ринок*. Щомісячний науково-педагогічний журнал. Дрогобич, 2018. № 12 (167). С. 51–54.

2. Грінченко Т.Д. До питання розвитку художньо-образного мислення майбутнього вчителя музики. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2020. Т. 1. № 69. С. 55–59.

3. Золкін С.А. Музична імпровізація як основа навчання студента-музиканта. *Молодий вчений*. Щомісячний науково-педагогічний журнал. Дрогобич, 2017. № 11 (51). С. 571–574.

4. Полатайко О. Проблема критеріїв сформованості художньо-образного мислення майбутнього вчителя мистецьких дисциплін. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Сер. Педагогіка*. Тернопіль, 2007. № 10. С. 86–93.

5. Реброва О.Є. Формування художньо-творчого мислення майбутніх учителів музики в умовах сучасної педагогічної освіти. *Наука і освіта: наук.-практ. журнал*. 2005. № 7–8. С. 66–69.

6. Ткаченко М.Ю., Радюшина С.О. Педагогічні умови формування інтерпретаційних умінь майбутніх учителів музики у процесі хормейстерської підготовки. *Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К.Д. Ушинського*. Одеса: ПНПУ ім. К.Д. Ушинського, 2020. № 1 (130). С. 90–98.

REFERENCES

1. Havran, I. (2018). Osoblyvosti rozvytku khudozhno-obraznoho myslennya studentiv instytutiv mystetstv u protsesi pidhotovky do samostiyanoi diyalnosti [Peculiarities of the development of artistic-figurative thinking of students of art institutes in the process of preparation for independent acti-

city]. *Youth and the market*. Monthly scientific and pedagogical journal. Drohobych, No. 12 (167), pp. 51–54 [in Ukrainian].

2. Hrinchenko, T.D. (2020). Do pytannya rozvytku khudozhno-obraznoho myslennya maybutnoho vchytelya muzyky [To the question of the development of artistic-figurative thinking of the future teacher of musical art]. *Pedagogy of creative personality formation in higher and secondary schools*. Vol. 1 (69), pp. 55–59. [in Ukrainian].

3. Zolkin, S.A. (2017). Muzychna improvizatsiya yak osnova navchannya studenta-muzykanta [Musical improvisation as a basis of training of a student-musician]. *A young scientist*. Monthly scientific and pedagogical journal. Drohobych, No. 11 (51), pp. 571–574. [in Ukrainian].

4. Polataiko, O. (2007). Problema kryteriyiv sformovanosti khudozhno-obraznoho myslennya maybutnoho vchytelya mystetskykh dystsyplin [The problem of criteria of the formation of artistic-figurative thinking of the future teacher of art disciplines]. *Scientific notes of Ternopil National Pedagogical University named after Volodymyr Hnatiuk. Pedagogy*. Ternopil, No. 10, pp. 86–93. [in Ukrainian].

5. Rebrova, O.E. (2005). Formuvannya khudozhno-tvorchoho myslennya maybutnikh uchyteliv muzyky v umovakh suchasnoyi pedahohichnoyi osvity [Formation of artistic-figurative and creative thinking of future teachers of musical art in the conditions of modern pedagogical education]. *Science and education: science and practice*, No. 7–8, pp. 66–69. [in Ukrainian].

6. Tkachenko, M.Yu. & Radiushyna, S.O. (2020). [Pedahohichni umovy formuvannya interpretatsiynykh umin maybutnikh uchyteliv muzyky u protsesi khormeysterskoyi pidhotovky [Pedagogical conditions of the formation of interpretation skills of future teachers of musical art in the process of choir master preparation]. *Scientific Bulletin of the South Ukrainian National Pedagogical University named after K.D. Ushynskiy*. Odesa, No. 1 (130), pp. 90–98. [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 04.01.2024

“Відкрити в кожній людині творця, поставити її на шлях самобутньої творчої, інтелектуально повнокровної праці – це завдання стає нині першочерговим у практичній роботі”.

Василь Сухомлинський
український педагог

“Відклади щось на завтра – і воно зникне, нездійснене і забуте”.

Пабло Пікасо
іспанський художник

“Те, що в тебе виходить найкраще, і є твоє покликання”.

Арнольд Бейссер
американський письменник

